

5.3 Bělorusové



Obsah

| | |
|------------|--------------------------------|
| 425 | CÍLE |
| 426 | <i>CO BYCH NESTRPĚL</i> |
| 429 | <i>ROZHODLI SE MĚ ZABÍT</i> |
| 431 | SITUACE V BĚLORUSKU |
| 433 | BĚLORUSOVÉ V ČESKÉ REPUBLICE |
| 435 | <i>JAK SE ŽIJE V BĚLORUSKU</i> |



Cíle

studenti

- znají základní lidská práva
- dokážou identifikovat porušování lidských práv
- mají představu o současné politické a hospodářské situaci v Bělorusku
- chápou motivace odchodu běloruských emigrantů
- vědí základní fakta o běloruské komunitě v ČR



Co bych nestrpěl

Cíle

studenti

- chápou význam základních lidských práv
- mají představu o způsobech, jakými jsou lidská práva v Bělorusku porušována
- dokážou srovnat svou situaci se situací mladých lidí v Bělorusku

Velikost skupiny

libovolná

Čas

60–80 minut

Příprava

- tabule, křída (flipchart, fixy)
- kopie textu 5.3.1 pro všechny studenty
- seznam práv přepsaný na tabuli či na flipchart (možno použít i zvětšenou kopii)

Popis / postup

1. Zamyslete se ve frontální diskusi se studenty nad stavem lidských práv v ČR. Jakých práv požíváme v demokratické společnosti? Jak jsou tato práva zajištěna? Která to jsou? Jsou některá práva dodržována důsledněji než jiná?
2. Odhalte seznam práv a ptejte se studentů: Jak se odrážejí následující práva ve vašem každodenním životě? Čemu tato práva zamezují?
3. Pak nechte studenty postupně odpovědět na následující otázku: **Jaká práva by musela být vůči vám porušována, aby se pro vás život v ČR stal nesnesitelný a abyste raději volili emigraci, i za cenu ztráty domova, možnosti užívat mateřský jazyk, ztráty přátel, příp. možnosti pracovat ve svém oboru? (Každý může jmenovat pouze 5 práv).**
4. Studentské volby práv, jejichž porušování by osobně nebyli ochotni strpět, zaznamenávejte čárkami k seznamu práv na tabuli. Poté, co se všichni studenti vyjádřili, shrňte, která práva byla nejčastěji zvolena a zvýrazněte je.



Co bych nestrpěl

5. Rozdejte studentům kopie textu 5.3.1 a vyzvěte je, aby si ho pozorně přečetli.
 6. Rozdělte studenty do skupin. Úkolem každé skupiny je odhalit, která práva byla v případě Illy L. porušena.
- Skupiny postupně prezentují ostatním, která práva byla podle jejich názoru porušena a proč. Jsou mezi nimi i práva, která jste již předtím zvýraznili na tabuli?

Hodnocení / reflexe / variace

K rozpoutání diskuse použijte následující otázky:

- Víte něco o současné situaci v Bělorusku? Jsou v této zemi dodržována lidská práva?
- Proč se Illy L. režimu znelíbil? Měl na tom nějakou zásluhu?
- Co byste dělali v situaci Illy? Měla by Česká republika poskytovat útočiště pronásledovaným lidem? Proč?
- Jaké mohou mít obyvatelé některých zemí důvody pro emigraci do ciziny? Může jít kromě politických i o jiné důvody, např. ekonomické?
- Myslíte si, že by Česká republika měla hradit studium zahraničním studentům ze zemí, jako je Bělorusko? Uveďte argumenty pro i proti.
- Domníváte se, že je možné podpořit demokratické síly v zemích, kde vládou totalitní režimy? Proč?

Během diskuse mohou padnout další příklady porušování lidských práv v Bělorusku (viz Informace pro učitele) nebo může aktivita předcházet výkladu na toto téma. Aktivitu lze použít i jako úvod do problematiky lidských práv nebo prostřednictvím vhodných textů adaptovat na migranty či azylanty z jiných zemí.

Z praktických důvodů je možné aktivitu rozdělit na dvě části: kroky 1–4 a 5–7, reflexe první části by pak měla spočívat v diskusi o významu lidských práv.



Co bych nestrpěl

Seznam základních lidských práv

- právo na život, svobodu a osobní bezpečnost**
- právo na soudní ochranu a rovnost před zákonem**
- právo na vzdělání**
- právo na svobodu pohybu**
- právo na soukromí, rodinu, domov, důstojnost a osobní čest**
- právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství**
- právo na svobodu přesvědčení a projevu**
- právo na pokojné shromažďování a sdružování**
- právo na hmotné zabezpečení a životní úroveň sebe a své rodiny**
- právo na informace**

Seznam vychází ze Všeobecné deklarace lidských práv, přijaté Valným shromážděním OSN v roce 1948



Rozhodli se mě zabít

Text 5.3.1

„Rozhodli se mě zabít“

Illa L. (19) je jedním z dvanácti běloruských studentů, kteří začátkem září přijeli do České republiky studovat díky stipendijnímu programu české vlády. Studenti momentálně bydlí v Poděbradech, kde se učí česky a připravují se na přijímací zkoušky na vysoké školy. Na vánoční svátky odjela většina z nich do Běloruska za svými rodiči, Illa však musel zůstat v Čechách. Během posledního půldruhého roku na vlastní kůži zakusil metody zastrašování ze strany tajných služeb a pro mnohé lidi se stal nepohodlným svědkem.

Proč sis ke studování vybral právě Českou republiku?

Byla to pro mě možnost, jak se zachránit. V Bělorusku jsem nemohl studovat, byla mi odepřena lékařská péče, neustále mi bylo vyhrožováno a letos na mě byl dokonce spáchán atentát. Otec se tedy obrátil přímo na českého zastupitele A. Fojtíka, abych mohl odjet studovat do České republiky.

Takže se zpátky vrátit nemůžeš?

Kdybych se teď vrátil do Běloruska, bylo by to pro mě nebezpečné. Když jsem odjel, po dvou měsících bylo vyšetřování mého případu pozastaveno, ale jakmile se vrátím, může být kdykoli znovu obnoveno. Někteří lidé se bojí, že bych mohl mluvit, a proto by mne chtěli zlikvidovat, jak se o to už několikrát pokoušeli.

Co se vlastně stalo?

2. dubna 1999 jsem se vracel ze školy a před domem ke mně přistoupili dva muži, kteří se prokázali legitimacemi KGB. Odvezli mě autem do kanceláře a tam mě jiný člověk vyslýchal. Nejprve mluvil obecně, pak náhle přešel na mého otce. Pomlouval ho, a dokonce mi řekl, že bude zavřen a z vězení mi bude těžko pomáhat, takže má budoucnost závisí na mně. Jinými slovy mi nabízel spolupráci. Když zradím otce, zajistí mi studium třeba na MGIMO (Moskevský státní institut mezinárodních vztahů, pozn. A. H.).

Proč si vybrali právě tebe?

Můj otec byl hlavním poradcem premiéra Michala Čyhira (1994–1996), se kterým se znal ze školy, a ve vládě pracoval až do roku 1999. Lukašenko se ale bál Čyhira jako možného kandidáta v prezidentských volbách, proto proti němu nechal zahájit trestní stíhání. Hledaly se kompromitující materiály nejprve na Čyhira, posléze i na jeho spolupracovníky. Mému otci často vyhrožovali, zastrašovali ho, nakonec to zkusili přes rodinu. Chtěli po mně jakékoli informace o spolupráci otce s M. Čyhirem, o jejich schůzkách, jakékoli dokumenty, které bych doma našel a které by mohly zkompromitovat jiné úředníky státního aparátu, dokonce jsem měl u otce doma a v autě nainstalovat „štěnice“. Všechno jsem odmítl.

Co bylo dál, když jsi odmítl spolupráci?

Čtyři dny nato mě přepadli dva neznámí lidé. Nejprve mě omráčili, když jsem přišel k sobě, jeden mě držel a „povídal si“ se mnou a druhý mě řezal nožem... na rukou, na nohou, v obličej. Snažili se mě zastrašit.

Podali jste trestní oznámení?

Nakonec ano. Samozřejmě se však obrátilo proti mně. Vyšetřovatelé se například ptali svědků, zda jsem v té době měl na těle nějaké známky fyzického zranění. A lékař, který mne tehdy obvazoval, šedesátiletý stařík, prohlásil, že nikoli, že jsem měl jen trochu špinavé triko. Vyšetřovatel mi dal jasně najevo, že výpověď šedesátiletého lékaře je pro něj důvěryhodnější.

To byl poslední pokus tě zlomit?

Kdepak. Letos v dubnu se mi přihodila zvláštní věc. Jednoho dne jsem nastoupil do metra, kolem šesté hodiny večer, a zničehonic jsem upadl do bezvědomí. Probral jsem se až kolem půlnoci, po pás v nějakém blátě. Brzy jsem poznal, že se nacházím nedaleko vesnice Radaškovičy (městečko asi 35 km od Minska, pozn. A. H.). Na ruce jsem měl stopu po vpichu

Rozhodli se mě zabít

„Rozhodli se mě zabít“ /pokrač./

injekce. Po téhle události jsem strávil dvacet dní v psychiatrické léčebně kvůli depresím.

A když tedy ani to nevyšlo?

Tak se rozhodli mě zabít. To se stalo 21. června přímo v našem domě. Vyšel jsem z bytu a šel k výtahu, když ke mně přiskočil muž v masce, nejprve mne udeřil pistolí a poté vystřelil na srdce. Jiný muž v masce zatím dával pozor opodál. Jen se štěstím jsem přežil, kulku mám dosud pod lopatkou.

Nebyl jsi na operaci?

Ležel jsem asi měsíc v nemocnici, pak náhle dostal primář rozkaz, že mám být okamžitě propuštěn, a během týdne mě propustili. Naštěstí můj bratr pracuje na chirurgii, jinak nevím, co by se se mnou stalo.

Po tom všem jsi odjel do Čech bez problémů?

Dodnes pořádně nechápu, jak se mi to vlastně podařilo. V Bělorusku jsem podepsal prohlášení, že neopustím Minsk po dobu vyšetřování. Neustále mě hlídali tři lidé z útvaru zvláštního určení KGB. Musel jsem být neustále na telefonu. Například mi večer zavolal vyšetřovatel, abych se k němu ráno dostavil. Hlídali mě celý den od osmi ráno do deseti večer, pak se zatáhly rolety a šli jsme spát. V noci před mým odjezdem jsem byl převezen do jiného bytu, kde jsem přespal a ráno pak jel rovnou na nádraží do autobusu. Když pak k nám přijela ochranka a zjišťovala, zda jsem doma, otec jim řekl, že mi není dobře, že ještě spím.

Tady se cítíš v bezpečí?

Tady se můžu sám klidně procházet po městě a nemusím se ničeho bát. Ono to bylo trochu divné, když rodiče museli každý den čekat před budovou Institutu na svého dospělého syna, aby ho odvedli domů.

Měl tvůj odjezd pro rodinu nějaké následky?

V podstatě ne. Jak jsem řekl, když jsem odjel, věc skončila. Jsem pryč, je to jako kdybych zmizel, například jako Zacharanka (bývalý ministr vnitra, poté oponent Lukašenkova režimu, který je již druhým rokem nezvěstný, pozn. A. H.). Tím pádem už nejsem nebezpečný. Otcí samozřejmě nadále vyhrožují. Telefony jsou odposlouchávány. Otec i bratr mají občas problémy v práci.

Jak dlouho myslíš, že budeš muset zůstat v zahraničí?

Já věřím, že na místo prezidenta nastoupí někdo normální. Stejně však, i když to bude demokrat, budou se provádět nějaké čistky. Proto střízlivě odhaduji, že budu muset zůstat v zahraničí ještě tak dva roky. A pokud Lukašenko ve volbách vyhraje, tak ještě sedm let navíc.

Co když neuděláš přijímací zkoušky a vyprší ti vízum?

Na tuto variantu se zatím nepřipravuji. Teď se soustředím na to, abych zkoušky udělal.

Illův otec Ivan Michailovič L. je profesorem ekonomie. Pracoval jako vedoucí skupiny poradců premiéra Michala Čyhira (1994–1996) a premiéra Sergeje Linga. V březnu 1999 byla zahájena předvolební kampaň před prezidentskými volbami, ve kterých kandidoval Michal Čyhír. Ivan L. se jako jeho bývalý blízký spolupracovník ocitl na seznamu nepohodlných úředníků, kteří mají být propuštěni ze svých funkcí. Z teroristických činů proti svému synovi viní pan profesor tehdejšího ředitele KGB Vladimira Mackeviče, tehdejšího předsedu Rady bezpečnosti Viktora Šejmana (nyní generální prokurátor) a náměstkyně ministra vnitra Michaila Udovikova.

Otázky kladl Adam Havlín, zdroj: Informační servis společnosti Člověk v tísni, 9. 1. 2001, www.inforservis.net

Situace v Bělorusku

Nezávislá Běloruská republika byla vyhlášena v roce 1918, kdy byla země téměř zničena 1. světovou válkou, do té doby byla země součástí ruského impéria. Avšak vzápětí obsadili zemi bolševici a násilím ji připojili k Sovětskému svazu, jehož součástí bylo Bělorusko až do roku 1991. Po rozpadu Sovětského svazu bylo Bělorusko znovu samostatné a nezávislé, nakrátko zde zavládla demokracie, zároveň se však země potýkala s hospodářskými problémy, neboť zastaralý nereformovaný průmysl a zemědělství nebyly již nějakou dobu životaschopné. Chudoba a sentiment po mocném a mohutném Sovětském svazu přivedly v roce 1994 do prezidentského křesla Alexandra Lukašenka. Lukašenko svedl hospodářské problémy země na korupci v mocenském aparátu a slíbil je vyřešit. Měl silnou podporu ze strany Ruska, které mělo zájem o vliv v bývalých sovětských republikách. Po dvou letech své vlády vyhlásil Alexandr Lukašenko referendum o změnách v ústavě, jehož výsledky za pomoci silových struktur zmanipuloval. Posléze rozpustil parlament a stal se jediným vládcem země, který ve svých rukou soustřeďuje veškerou moc – ústavní, zákonodárnou a výkonnou, a vládne pomocí dekretů, které nepodléhají žádnému schvalovacímu procesu a jsou nadřazeny zákonům. Hospodářské problémy země však Lukašenko nevyřešil, reformy, které byly zahájeny po rozpadu Sovětského svazu, zrušil a dále udržuje centrálně plánovanou ekonomiku a kolchozní systém v zemědělství. Bělorusko je již několik let na samém ekonomickém dně. Pravidelně se stává, že v obchodech několik týdnů nejsou základní potraviny – mléko, vejce, vodka. Inlace dosáhla za první pololetí roku 2001 72 procent. Průměrná měsíční mzda se pohybuje kolem 90 dolarů. Prezident má přesto pět vlastních rezidencí, ochranu o síle více než 2000 mužů, a dokonce má k dispozici i jeden zimní stadion pro své soukromé potřeby. Jediný způsob, jak může tento režim přežít, jsou dotace z Ruska výměnou za politiku sjednocování obou zemí.

Lukašenko i nadále svádí hospodářské problémy země na korupci a zpronevěru. Jelikož má pod kontrolou 95 procent sdělovacích prostředků, může kdykoli kohokoli v tisku či v televizi obvinít z krádeže, defraudace či úplatkářství a dotyčný nemá možnost se bránit. Tohoto prostředku používá Lukašenko k diskreditaci a ekonomické likvidaci svých politických oponentů a zastánců běloruské samostatnosti. Typickým příkladem byl případ bývalého premiéra Michala Čyhira, který byl v roce 1999 obviněn z krádeže 1 milionu dolarů. Jednalo se přitom o půjčku, kterou v roce 1994 poskytla banka Agroprombank, jejíž byl tehdy Čyhir ředitelem, jedné firmě, a která nebyl vrácena. Čyhir byl poté dva roky předsedou vlády, v roce 1996 podal demisi pro nesouhlas s Lukašenkovou autoritativní politikou a přešel do opozice. Obvinění z krádeže přišlo v době, kdy Čyhir oznámil svou kandidaturu v prezidentských volbách, které organizovala opozice. V červnu 2001 byl k osmi letům odnětí svobody odsouzen věhlasný vědec prof. Jury Bandažeuski



Situace v Bělorusku

za to, že přijímal úplatky od uchazečů o studium na Lékařském lyceu, kterého byl ředitelem. Proces trval dva roky a za tu dobu několik svědků odstoupilo od svých výpovědí a uvedlo, že byli vystaveni tlaku ze strany tajných služeb, aby křivě svědčili. Bandažeuski svou vinu nepřiznal; jisté je, že režimu byly nepohodlné jeho vědecké výzkumy působení radioaktivity v zamořených oblastech po černobylské havárii, které odporovaly oficiálním prohlášením a údajům. Kromě trestu odnětí svobody byl prof. Bandažeuski odsouzen také ke konfiskaci majetku. Obvinění z přijetí úplatku je velice časté a jednoduše zinscenovatelné – osoba se pozve na nějaký úřad, tam během formálního pohovoru vedle ní položí balíček bankovek a okamžitě vyfotografují.

Pokud je nepohodlná osoba nařčena či obviněna, nemá možnost se bránit ani mediálně ani právně. V Bělorusku totiž funguje praxe tzv. telefonického soudu. Soudce se nejprve telefonicky radí s Prezidentskou kanceláří, odkud dostane pokyn, jak má rozsudek vypadat (nyní se plánuje, že soudci budou skládat přísahu do rukou prezidenta). V takovém případě nepomůže mnohdy ani sebelepší advokát, nehledě na to, že většina řadových občanů si nemůže z finančních důvodů advokáta vůbec dovolit. Poslední takový případ se stal koncem loňského roku a skončil tragicky. Čtyřiatvacetiletý student A. Zajcev, člen opozičního uskupení, byl obviněn z pohlavního zneužití nezletilé dívky. Lékařské vyšetření prokázalo, že se obvinění nezakládá na pravdě, a soud rozhodl o Zajcevově nevině. Po několika dnech však bylo řízení obnoveno. Zajcev byl vystaven tlaku ze strany tajných služeb, které ho nutily ke spolupráci, a bylo mu jasně řečeno, že pokud se nestane jejich informátorem, bez ohledu na lékařský posudek pro něj rozhodnutí soudu tentokrát nebude příznivé. Mladý student tento tlak nevydržel a 20. prosince se doma oběsil.



Bělorusové v České republice

Do České republiky přichází většina Bělorusů z politických důvodů – někteří byli vystaveni pronásledování, pro své politické názory neměli možnost vykonávat své povolání, resp. studovat na vysoké škole, některým dokonce doma hrozila smrt. Od roku 1999 beze stopy zmizeli dva přední opoziční politici Zacharanka a Hančar, novinář ruské televize ORT Zavadskij a podnikatel Krasouski. Lidé, kteří kdysi spolupracovali se zmizelými, mají důvodné obavy o svůj život a bezpečí svých rodin. Případ studenta Lemiašeuského ukazuje, kam až může dosahovat snaha po diskreditaci nepohodlného oponenta.

Vedle uprchlíků žijí v České republice také studenti, kteří z politických důvodů nemohli studovat v Bělorusku a kterým česká vláda nabídla stipendium, novináři pracující na Rádiu Svobodná Evropa a námezdní dělníci.

Od roku 1996 získalo politický azyl v České republice 72 Bělorusů, což je jedna desetina celkového počtu žadatelů. V současné době žádá o azyl kolem 80 lidí z Běloruska, většinu z nich tvoří (a v minulosti tvořili) takzvaní ekonomičtí žadatelé, tzn. lidé, kteří k odchodu ze své země nemají prokazatelně politické důvody, ale pro které je žádost o azyl nejsnadnější cestou, jak se dostat do České republiky, legálně zde žít a pokusit se najít nějakou práci. Mezi podnikateli jsou jednak takoví, kteří v Bělorusku nemají dostatečné ekonomické podmínky k rozvíjení svých obchodních záměrů, jednak takoví, kteří nemohou podnikat ve své zemi z politických důvodů (pokud například financují či podporují opoziční politickou stranu, má režim dostatek prostředků, jak jim podnikatelskou činnost znemožnit, např. vysoká pokuta či konfiskace majetku, o které může soud rozhodnout i zcela bez důvodně, jak bylo výše uvedeno). Vzhledem k tomu, že Alexandr Lukašenko se netají svým negativním vztahem vůči podnikatelům a soukromníkům a že díky médiím vnímá společnost soukromé podnikání téměř jako krádež (podobně jako tomu bylo v naší republice do roku 1989), lze vlastně všechny žadatele z řad podnikatelů považovat za politické.

Žadatelé o azyl s prokazatelnými politickými důvody jsou vesměs lidé s vyšším vzděláním a aktivní. Neboť pochopitelně právě takoví lidé jsou pro každý totalitní režim nepohodlní. Tito uprchlíci se velmi rychle naučí česky (běloruština je příbuzný jazyk) a po udělení azylu jsou schopni si v krátké době najít práci odpovídající jejich kvalifikaci. Například vůbec prvními běloruskými uprchlíky po roce 1996 byli MUDr. Sergej Jurčenko a RNDr. Vladislav Jandjuk. Pan Jurčenko pracuje jako kardiolog v Motolské nemocnici a pan Jandjuk je vyhledávaným programátorem.

Bělorusko pochopitelně opouštějí i lidé z oblasti kultury. V České republice například našli útočiště básníci a hudebníci Siaržuk Sokalau-Vojuš a Maxim Ščur či historička Hanna Surmač. Nejsou to ekonomické důvody, vidina snadného zbohatnutí či bezpracného pobytu v uprchlickém táboře, které je k nám vedou, nýbrž vědomí historické tradice



Bělorusové v České republice

bělorusko-českých kulturních vztahů, podepřené pomníkem Franciška Skaryny a hrobů prvních běloruských prezidentů a zpěváka Zabejdy-Sumického na Olšanských hřbitovech. Bělorusové znají a opatrují svou historii a váží si pomoci, které se jim v těžkých dobách od Čechů vždycky dostalo. Ne vždy se jim však u nás dostává přívětivého přijetí, neboť bývají zaměňováni s příslušníky „ruskojazyčné mafie z Východu“.

Další informace je možné najít na stránkách Běloruského centra společnosti Člověk v tísni při ČT, www.belcentrum.org



Jak se žije v Bělorusku

Text 5.3.2

Situace v Bělorusku

Rádio Svobodná Evropa, 16. 9. 2001

(úryvek rozhovoru)

Moderátor (Lucie Vopálenská):

Pojďme od politiků k běloruské společnosti, k řadovým občanům. Všichni slyšíme o neutěšené situaci v zemi, ale ne mnohým z nás se podaří vidět vše na vlastní oči. Když si pobývala v Bělorusku, potvrzovaly se v tvých očích ty informace o neskutečné chudobě, bídě a zoufalství a o tom, že Lukašenko je jednoznačně za to všechno zodpovědný?

(Magdalena Bartošová, redaktorka Rádia Svobodná Evropa)

Informace o neskutečné chudobě, bídě a zoufalství se mi nejen potvrdily, ale dokonce překročily bohužel všechna má očekávání. Já jsem věděla z agenturních zpráv, z různých jiných zdrojů, že Bělorusové mají průměrný měsíční plat asi 50 dolarů, to znamená 1500 korun, přičemž ceny jsou stejné jako nás. Viděla jsem, že Lukašenko hovoří o 70 dolarech, ale co jsem opravdu netušila je, že

ve skutečnosti se může stát v oné zemi, že například zdravotní sestra v oblasti postižené Černobylem bere 3 dolary měsíčně. Dokonce jsem netušila, že to není výjimka, že je to naprosto obvyklý příklad. Mám to potvrzeno od náměstkyně ředitelky nezávislých ženských odborů v Bělorusku, která rozhodně není nějaká hysterická osoba. Je to profesionálka, která na moji logickou otázku, jak žijí, z čeho žijí, odpověděla: oni kradou. Zdravotní sestra krade jehly, ručníky, mýdla, vodu, naprosto všechno. Krade kuchař ve škole, krade ředitel podniku, kradou zaměstnanci podniku, kradou tak, že dokonce v podniku vyrábějícím spotřební zboží nebo hřebíky, zmizí prostě polovina výrobků, ředitelé podniků o té situaci vědí a říkají: co máme dělat? My prostě víme, že ty lidi nezaplatíme a my víme, že by umřeli hladu oni i jejich rodiny. My nad tím zavíráme oči a mlčíme, protože tenhle zločinecký systém takhle funguje.

Otázky k textu a k diskusi:

- Pokuste se představit, co je možné v Čechách koupit za 1 500 Kč. Lze s takovou částkou vyjít, aby mohl člověk zaplatit nejen jídlo pro sebe a své děti, ale také nájem, odběr tepla, energie ap.?
- Pokuste se porovnat ekonomickou situaci v Čechách a Bělorusku. Souhlasíte s názorem, že prosperující země by měly pomáhat těm, které na tom nejsou tak dobře? Proč ano, proč ne?
- Opustili byste svou zemi, kdyby vám a vaší rodině hrozilo hladovění? Kdo nejčastěji emigruje? Podaří se odchod do zahraničí všem?
- Napadá vás, co můžete osobně udělat pro pomoc zemím, jakou je Bělorusko?

